

Kritika plebiscitarne teorije secesije

*Damir Mladić**, *Stipe Buzar***

Sažetak

U članku autori nude kritiku plebiscitarne teorije secesije. Unatoč suvremenim argumentima koji tvrde da je plebiscitarna teorija secesije kompatibilna s liberalnim pojmom države, autori tvrde kako ta teorija dovodi do apsurdnoga stanja, tj. kako njezino dosljedno provođenje vodi prema negiranju uloge države u njezinu konzervativnom, ali i liberalnom shvaćanju. Utoliko plebiscitarna teorija secesije u sebi sadrži negaciju samoga pojma države, a može se shvatiti kao kompatibilna s libertarijanskom, radije negoli liberalnom teorijom države.

Ključne riječi: država, secesija, samoodređenje, prirodno stanje, korektivno pravo, primarno pravo, liberalna/plebiscitarna teorija

Uvod

Jedan je od temeljnih pojmova u političkoj teoriji, političkoj filozofiji i teorijama međunarodnih odnosa pojam države. Središnji položaj koji ovaj pojam zauzima u navedenim sferama ostavlja dojam da su države, kao političko-teritorijalni konstrukti, nešto čvrsto i stalno. Povijest uči da tomu nije tako. Svaki se školarac već u petom razredu može uvjeriti kako se teritorijalne granice država često mijenjaju, a neke države s vremenom naprosto nestaju s političke karte svijeta. Neke države bivaju osvojene, neke se raspadaju na manje cjeline, a neke pak postaju dijelom većih političkih tvorevina. Sve ove promjene utjecale su na formaciju pojma države u političkim teorijama. U ovom tekstu ipak neće se raspravljati o tome kako shvatiti pojam države i kakve bi države trebale biti. Ovdje će biti riječi o gubljenju i/ili dobivanju teritorija kroz postupak koji se naziva secesijom. Secesija ili odcjepljenje proces je u kojem se dio teritorija neke suverene države politički-teritorijalno odvaja te se na istom teritoriju stvara nova suverena država. Taj proces može se odvijati na dva načina. Može biti bilateralan, pri čemu

* Doc. dr. sc. Damir Mladić, DIU LIBERTAS Međunarodno sveučilište. Adresa: Trg J. F. Kennedyja 6b, 10000 Zagreb; Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu, Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E-pošta: dmladic@libertas.hr

** Dr. sc. Stipe Buzar, DIU LIBERTAS Međunarodno sveučilište. Adresa: Trg J. F. Kennedyja 6b, 10000 Zagreb; Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu, Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E-pošta: sbuzar@libertas.hr

secesionistički pokret u dogovoru s državom odcjepljuje dio teritorija i stvara novu državu. S druge strane, može biti unilateralan, pri čemu se postojeća država opire odcjepljenju. U potonjem slučaju javlja se problem moralnoga prava na secesiju, a upravo taj problem tema je ovoga rada.

S obzirom na slabu zastupljenost tematike secesije kod hrvatskih autora, unatoč raspadu Jugoslavije i mnogim secesionističkim pokretima na ovim prostorima, ali i drugdje u svijetu, u članku su navedeni i ukratko obrađeni temeljni filozofski pristupi toj tematici. Nakon što (1) se objasne osnovni pojmovi vezani uz problematiku secesije te (2) predstavne osnovni teorijski pristupi moralnomu pravu na unilateralnu secesiju, poseban naglasak stavit će se na (3) plebiscitarnu teoriju Harryja Berana. Kritika koja se iznosi u ovome tekstu odnosit će se upravo na Beranovu formulaciju plebiscitarne teorije. Isto tako, spomenut će se i formulacija Christophera Wellmana. Time će konačno biti pripremljeno tlo za (4) kritiku Beranova pristupa u kojoj ga se argumentacijskim postupkom nastoji svesti na apsurd pokazujući kako njegova dosljedna primjena logički dovodi do negacije države kao države, osim u njezinu krajnje libertarijanskome shvaćanju. Time se nastoji pobiti Beranova temeljna premisa da plebiscitarno pravo na secesiju izravno proizlazi iz liberalnoga pojma države.

1. Pregled osnovnih pojmova

U svrhu boljega razumijevanja rada trebalo bi prvo jasno naznačiti koja se vrsta secesije smatra problematičnom kada se govorimo o moralnome pravu na secesiju. Na taj način ustvari se pita pod kojim bi uvjetima međunarodni pravni red *trebao* dopustiti secesiju.¹ Pitanje je normativno, a svaki ponudeni odgovor nudi drukčiju sliku o tome kakvo bi međunarodno pravo trebalo biti. Međutim, vrijedi napomenuti da se nećemo baviti problemima vezanima uz secesiju kao bilateralni proces ili uz secesiju čija je mogućnost unaprijed omogućena ustavom neke države. Ono što nas zanima moralno je pravo na *unilateralno* odcjepljenje, a to je pravo koje secesionisti prisvajaju bez suglasnosti i pristanka države od koje se odcjepljuju i kojoj samim time oduzimaju dio teritorija.

Time se definiralo što se misli pod secesijom, ali ne i pod pravom na nju. Moralo bi se, naime, dobro razlikovati između dviju vrsta ovoga prava, a to su:²

- (1) *liberty-right* (ubuduće *LR*), a znači pravo u smislu da je za neku skupinu moralno dopustivo (dakle, nije moralno nedopustivo) pokušati se odcijepiti;
- (2) *claim-right* (ubuduće *CR*) koji uključuje *LR*, ali podrazumijeva i korelativnu obvezu na strani svih ostalih (države od koje se skupina odcjepljuje i čitave međunarodne zajednice) da ne ometaju pokušaj odcjepljenja dotične skupine.

1 Usp. A. Buchanan, *Justice, Legitimacy and Self-Determination. Moral Foundations for International Law*, Oxford & New York, 2004.

2 Usp. A. Buchanan, (2007) »Secession«, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <http://plato.stanford.edu/entries/secession/>, pristupljeno 15. 9. 2012.

Moralne teorije secesije bave se pravom na odcjepljenje kako je okarakterizirano pod (2) te će se i ovaj rad baviti upravo time. No treba se nakratko vratiti definiranju pojmova.

Kako bi se bolje razumio sam pojam prava na odcjepljenje, morat će se uvesti još jedna distinkcija. Treba se stoga pitati je li pravo na secesiju jednostavno pravo na *pokušaj* odcjepljenja i stvaranja nove države ili ono automatski pretpostavlja i pravo na samu državu? Pripadnici skupine koja se pokušava odcijepiti zasigurno će zastupati drugu opciju. No kad bi pravo na odcjepljenje zaista već značilo pravo na vlastitu državu, tada bi u međunarodnome pravnom redu sve postojeće države bile prisiljene dati priznanje novoosnovanoj političko–teritorijalnoj tvorevini. Preciznije, međunarodno bi priznanje bilo sadržano već u samome činu odcjepljenja. Iz prakse je poznato da to nije slučaj te da čin priznavanja neke nove države u potpunosti ovisi o stavovima i volji država koje to priznanje imaju udijeliti. Pravo na odcjepljenje zato može jedino značiti pravo na pokušaj stvaranja vlastite države, s tim da su ostale države dužne *ne* ometati rad određene skupine u pokušaju da stvori državu i stekne priznanje.³

2. Teorije moralnoga prava na secesiju

Teorije moralnoga prava na secesiju, koje u sebi uključuje i pravo na teritorij,⁴ mogu se svrstati u dvije odnosno tri osnovne kategorije. Prema podjeli Allena Buchanana⁵, može ih se podijeliti na teorije remedijalnoga ili korektivnoga prava (*Remedial Rights Only Theories*) i teorije primarnoga prava (*Primary Rights Theories*). Drugu skupinu teorija mnogi autori, kao i sam Buchanan, dijele na teorije nacionalnoga samoodređenja ili nacionalne teorije (s poznatim zastupnicima poput Davida Millera) te *plebiscitarne* teorije (s predstavnicima poput Harryja Berana i Christophera Wellmana).⁶ Najpoznatiji je predstavnik korektivnoga prava na secesiju već spomenuti Allen Buchanan te će se u ovaj dio teksta prvotno posvetiti njegovu pristupu, a nakon toga Millerovu nacionalnom pristupu te liberalno–plebiscitarnim pristupima Berana i Wellmana.

3 Usp. A. Buchanan, *Justice...*

4 Pravo na teritorij važno je iz više razloga. Integritet teritorija jedne države smatra se temeljnim pravom te države te je neizostavan element njezina suvereniteta. Nadalje, teritorij nije važan samo iz političko–geografskih razloga, već i gospodarskih. Secesija neke skupine koja uzima teritorij neke države može drastično narušiti gospodarstvo te države. Konačno, uz teritorij su vezani kulturni, etnički i slični pojmovi koje često nalazimo upravo u središtu spora oko teritorija. Zato secesionisti moraju legitimno tvrditi kako je pravo države na taj komad teritorija prazno (ili nevažće). Za važnost teritorijalnog zahtjeva vidi: L. Brilmayer (1991) »Secession and Self-Determination: A Territorial Interpretation«. Faculty Scholarship Series. Paper 2434. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2434, pristupljeno 15. 9. 2012.

5 Vidi Allen Buchanan, *Justice...*, 2004, str. 350–352.

6 Usp. P. Rosùlek, On the Moral Justification of Secession. Critical Remarks to Mainstream Theories, *Europolis. Journal of Political Science and Theory*, 5(2)2011, str. 120–35.

2.1. Teorije isključivoga korektivnog prava na secesiju

Zastupnici korektivnoga prava na secesiju, čiji je utjecajni predstavnik Allen Buchanan, ističu se među moralnim teoretičarima secesije kao skupina koja je najmanje sklona priznati pravo na odcjepljenje, a naglašavaju *moralno legitimni interes* država da zadrže svoj teritorijalni integritet.⁷ Ovi interesi, vjeruje Buchanan, služe u konačnici i pojedincima te štite njihove osnovne slobode jer priznavanje i zaštita teritorijalnoga integriteta država u međunarodnome pravu služi upravo zaštiti i podršci individualnih vrijednosti.⁸ Iza toga stoji uvjerenje da je teritorijalna stabilnost država bitna za opću stabilnost koja pojedincima pruža sigurnost i okolinu u kojoj mogu razvijati svoje slobode. Teritorijalna nestabilnost učinila bi države nedjelotvornima u zaštiti svoga stanovništva. Naime, djelotvorne i pravedne države u stanju su (a) provoditi funkcionalno pravno uređenje, (b) zaštititi fizičku sigurnost pojedinaca i skupina, (c) čuvati njihova prava, i (d) omogućiti građanima pravo na aktivno sudjelovanje u političkim procesima.⁹ Upravo zato zastupnici korektivnoga prava na secesiju naglašavaju važnost poštivanja teritorijalnoga integriteta postojećih država.

Zastupnici korektivnoga prava smatraju kako pravo na unilateralnu secesiju stječu jedino one skupine koje su u granicama neke postojeće države doživjele i doživljavaju stalne i teške nepravde te povrede osnovnih ljudskih prava. Ovo pravo analogno je pravu na revoluciju kako je ona shvaćena u liberalnim političkim teorijama. Cilj je revolucije svrgavanje vlade, dok je cilj secesije oduzimanje dijela teritorija državi koja na njega polaže pravo. Prema teoriji korektivnoga prava, moralno pravo na secesiju može se braniti u slučajevima (a) genocida i masivnih kršenja temeljnih ljudskih prava, (b) nepravednoga pripojenja teritorija te (c) konstantnoga kršenja unutardržavnih ugovora o autonomiji od strane države.¹⁰

Ukratko, ako država ne čini gore navedena djela, onda se može smatrati pravednom državom ili barem minimalno pravednom državom te odcjepljenje od takve države nije moralno dopustivo. Dakako, ovdje ne mora biti riječ o liberalnim državama s liberalnim društvima. Mnogi bi mogli prigovoriti Buchananu kako njegovi uvjeti pravedne države ne zadovoljavaju uvjete pravednoga društva jer nigdje ne spominje pravo svih građana na sudjelovanje u političkim procesima, prava manjina itd. Međutim, radi važnosti i težine teritorijalnoga zahtjeva secesionista,¹¹ Buchanan ugroženim skupinama radije predlaže oblike samoodređenja koji nisu toliko radikalni poput secesije. Pri tome se misli na različite oblike unutardržavne autonomije koju mnoge pokrajine u svijetu posjeduju, a koje im omogućavaju određene slobode i prava koja ne bi imale bez statusa au-

7 Usp. *Isto*, str. 122.

8 Valja pretpostaviti kako teoretičari korektivnoga prava smatraju da je suvremeno međunarodno pravo pisano u duhu očuvanja individualnih vrijednosti te je svako insistiranje na zaštiti državno-teritorijalnih interesa formirano upravo s namjerom zaštite tih vrijednosti.

9 Usp. P. Rosùlek, *nav. dj.*, str. 122.

10 Usp. A. Buchanan, *Justice...*, 2004, str. 351–252.

11 Vidi L. Brilmayer, *nav. dj.*

tonomnih pokrajina. Nadalje, ako država unutar koje neka skupina dobije određenu razinu autonomije ustrajno krši ugovore o autonomiji, onda već i prema teoriji korektivnoga prava postoji moralno pravo na secesiju. Ukratko, korektivno moralno pravo nije protiv secesije *per se*, niti je protiv širenja liberalnih vrijednosti i prihvaćanja liberalnih ustava i zakona diljem svijeta, ali zastupnici ove teorije skeptični su prema secesionističkim pokretima u državama koje ne spadaju niti u jednu od triju gore spomenutih kategorija. Dakle, skupine koje su iz bilo kojeg razloga, izuzev triju gore navedenih, nezadovoljne svojim statusom u državama u kojima obitavaju, i dalje imaju pravo boriti se za druge, manje radikalne oblike samoodređenja.

2.2. Nacionalne teorije secesije

Nacionalne teorije spadaju u skupinu teorija primarnoga prava na secesiju. Njihovi zastupnici pravo na secesiju ne smatraju opravdanim (samo) u slučajevima teških kršenja ljudskih prava i pravno važećih ugovora, već smatraju kako određene skupine posjeduju pravo na secesiju kao temeljno pravo vlastitoga samoodređenja. Pri tome je, barem u većini slučajeva, riječ o pravu nacija da ostvare vlastito samoodređenje kroz vlastitu državu.

Jedan je od najpoznatijih zastupnike ove tradicije David Miller. Tvrdnja koju Miller zastupa je »[...] da bi svaka nacija, koliko je god moguće, trebala imati vlastiti skup političkih institucija koje joj dopuštaju kolektivno odlučivanje o onim pitanjima koja su od primarne važnosti za njezine članove.«¹² Za Millera, nacija je skupina ljudi koja sebe doživljava kao pripadnike jedne zajednice koji jedni prema drugima imaju posebne dužnosti, i koji u tom zajedništvu teže k političkoj autonomiji. Ove posebne dužnosti i zajedničke težnje posljedica su zajedničkih obilježja koje pripadnici jedne nacije posjeduju, poput zajedničke povijesti, vezanosti za neki geografski prostor te kulture koja ih razlikuje od kulture njihovih susjeda.¹³ Dakako, Millerov pristup daleko je složeniji te on ne pripisuje pravo na secesiju svakoj nacionalnoj zajednici. Čak priznaje Buchananu kako bi normativni nacionalistički princip, prema kojem bi svaka skupina, jednom kada bi se formirala u naciju, trebala imati pravo na secesiju, bio recept za neprekidnu političku fragmentaciju.¹⁴ Međutim, uvjeti u kojima bi neka nacija mogla imati pravo na secesiju ipak nisu toliko općeniti da bi ih svaka nacija mogla lako zadovoljiti i olako shvatiti. Da bi neka nacija imala preduvjete za secesiju, morala bi predstavljati teritorijalno kompaktnu većinu na dijelu područja države kojom vlada neka druga nacija. Ozbiljnija analiza karte svijeta i nacionalnih manjina koje na njoj nalazimo, pokazala bi, prema Milleru, da se takav slučaj pronalazi rjeđe no što bi se moglo pomisliti.

12 D. Miller, *On Nationality*, Oxford, 1995, str. 81. (Naš prijevod).

13 Usp. D. Miller, *Liberalism and Boundaries: A Response to Allen Buchanan*, u: Moore, M. and Buchanan, A. [ur.] *States, Nations, and Borders. The Ethics of Making Boundaries*, Cambridge, 2003, str. 65.

14 Usp. *Isto*, str. 62.

Pogledajmo točno koje uvjete Miller smatra bitnima za opravdanost secesionističkoga zahtjeva nacija:¹⁵

- Nacionalni identitet A jasno se razlikuje od nacionalnoga identiteta B, a nacionalni identitet A ne može se razvijati i štititi u okvirima ograničene autonomije koju pruža B.
- Teritorij koji zahtjeva A ne može biti nastanjen trećom skupinom C, čiji je identitet toliko nekompatibilan s A da bi iz toga proizašli diskriminatorni čini od strane skupine A.
- Dio manjinske skupine A koji nakon secesije ostaje u sklopu B ne smije biti zbog toga ranjiv na napade skupine B.
- Skupina A mora imati dobre argumente za oduzimanje komada teritorija od B, tj. mora postojati jasna veza između povijesnoga identiteta A i teritorija koji žele preuzeti.
- Konačno, secesionističkoj skupini A i većinskoj skupini B nakon secesije mora ostati dovoljno resursa da bi obje nove države bile u stanju provoditi distributivnu pravdu na svojim teritorijima.

Nadalje, Miller snažno naglašava razliku između nacije i etničke skupine, ustrajući u tvrdnji da nisu sve etničke skupine nacije te da snažno pravo na samoodređenje ne može biti jednolično svakoj kulturnoj i etničkoj skupini na svijetu. Konačno, upravo radi problema koje secesionistički pokreti često uzrokuju, Miller sugerira kako se samoodređenje nacija često može postići i u okvirima drugih demokratskih opcija, poput federalnih uređenja i sl.¹⁶

Naš zadatak nije procijeniti koji bi od navedenih normativnih pristupa problematici secesije bio najbolje rješenje. Međutim, iako je realnost secesije toliko kompleksna i destabilizirajuća koliko Buchanan govori, skloni smo pravo na secesiju prihvatiti uglavnom kao korektivno pravo. Ipak, nešto bi trebalo postati jasno. Naime, ako je Millerova definicija nacije iole točna te ako u samu bit nacije spada zajednička »težnja za političkom autonomijom«, onda je svaki pokušaj da se nekoj naciji oduzme pravo na tu autonomiju gotovo protunaravan. Takvi su pokušaji u najmanju ruku jednako destabilizirajući kao sama secesija.

2.3. *Plebiscitarne teorije secesije*

Poput teorija nacionalnoga samoodređenja, plebiscitarne teorije mogu se svrstati u kategoriju teorija primarnoga prava na secesiju. No za razliku od svih dosadašnjih teorija, one smatraju da je secesija legitimna naprosto ako većinska populacija nekog teritorija ima želju za secesijom. Ne postoje neki drugi uvjeti poput kršenja ljudskih prava ili nepravedno oduzetoga teritorija, koje bi ova većinska skupina morala zadovoljiti, a secesionistička skupina ne mora biti ni

15 Usp. D. Miller, *On Nationality...*, 113–114; P. Rosùlek, *nav. dj.* str. 123–124.

16 Usp. P. Rosùlek, *nav. dj.*, str. 124.

kulturno definirana niti mora imati neku posebnu povijesnu vezu s teritorijem ili drugu vrstu argumenta na temelju kojega zahtijevaju teritorij.¹⁷

Drugim riječima, u plebiscitarnoj se teoriji zagovara stav da bilo koja skupina ljudi, s mjestom boravišta na određenom dijelu teritorija neke države, ima pravo na secesiju bez posebnoga dogovora sa samom državom od koje se želi odvojiti. Prema tome, secesija je moralno opravdana i bez pravnoga temelja za takav čin u ustavu države od koje se žele odcijepiti, a niti jedna država, uključujući njihovu matičnu državu, nema pravo miješati se i onemogućiti njihov pokušaj stvaranja nove (legitimne i priznate) države na dijelu teritorija već postojeće. Jedini je uvjet koji mora biti ispunjen sakupljanje dovoljnoga broja glasova za secesiju. Ako se skupi dovoljan broj glasova, onda je pravo na secesiju za dotičnu skupinu ostvareno kao primarno pravo i ne bi smjelo biti zanijekano.¹⁸

Intuitivno se čini da je ova teorija u skladu s demokratskim vrijednostima kao što su sloboda odluke i snaga glasa većine. Izgleda kao da bi uvažavanje ove teorije u međunarodnome pravu omogućilo dovoljnu količinu slobode ljudima da sami odlučuju o svojim političkim sudbinama. Plebiscitarne teorije oslanjaju se na pojam liberalne države i liberalnoga društva koji u središte pozornosti stavlja prava pojedinca, koji u liberalnoj tradiciji političkih teorija predstavlja najvišu vrednotu, a bilo koja povreda prava pojedinca spada u kategoriju najviših povreda moralnoga i pravnoga reda.

S obzirom da se plebiscitarna teorija oslanja na svoju sukladnost s liberalnim pojmom države, potrebno ga je ovdje dodatno objasniti. Državi se obično pripisuju sljedeće karakteristike: monopol nad korištenjem sile na određenome teritoriju; skup političkih ustanova koje donose i provode političke odluke; visoka institucionaliziranost i složena birokracija, suverenost; ustanove poput vojske, policije, poreznoga sustava, sudstva i sustava socijalne skrbi.¹⁹ Ova obilježja zajednička su liberalnim i neliberalnim državama (npr. državama s monarhističkim ili komunističkim režimima). Stoga moramo pitati koja je *differentia specifica* liberalne države. Prvo, za formiranje legitimne vlasti u liberalnoj državi potrebno je razdijeliti vlast na tri dijela: zakonodavni, izvršni i sudski. No to nije dovoljno kako bi se država smatrala liberalnom. Drugo, legitimitet vlasti mora biti racionalno–pravna karakter, što znači da je legitimitet osiguran visoko institucionaliziranim sustavom zakona i pravnih procedura. Pritom se naglašava da legitimitet ne može biti tradicionalnoga karaktera, tj. takav da se izvodi iz povijesnih legendi, mitova i simbola, kao što je slučaj u monarhijama. Također, legitimitet ne može biti karizmatskoga karaktera, što podrazumijeva opravdanje političkoga poretka na temelju karizme pojedinaca na čelu države.²⁰ Treće, suvremeni liberalni pojam države temelji se na načelima slobode i jednakosti njezinih građana.

17 Usp. W. Norman, *The Ethics of Secession as the Regulation of Secessionist Politics*, u: Margaret M. (ur.), *National Self-Determination and Secession*, Oxford, 2003, str. 37.

18 Usp. A. Buchanan, *Justice...*, str. 373–379.

19 P. H. O'Neil, *Essentials of Comparative Politics* (3. izd.), New York, 2010, str. 22–23.

20 *Isto*, str. 36–37.

Načelo jednakosti podrazumijeva političku, pravnu i društvenu jednakost svih punoljetnih građana, dok načelo slobode podrazumijeva prava poput slobodnoga govora i izražavanja, glasovanja pri parlamentarnim i drugim političkim izborima te izlazak na referendum (ukratko, odabir vlastite političke sadašnjosti i budućnosti), slobodu od nepravdičnih postupaka, pravo na vlasništvo i sl. Država se stoga može nazvati neliberalnom ako svojim ustavom ne jamči slobodu i jednakost svih svojih građana prema navedenom opisu.

Sukladno tomu, država može postaviti tek minimalne restrikcije na pojedinca ili skupinu pojedinaca koji su suglasni oko nekog principa ili odluke. Utoliko argument koji bi bio potreban za kritiku čitave plebiscitarne tradicije mora biti upućen ili liberalnomu pojmu države ili treba pokazati kako liberalni pojam države ne podržava plebiscitarne teorije secesije. Naš argument teži dokazati potonju opciju, tj. pokazati da plebiscitarni pristup pravu na secesiju nije implicitan liberalnomu pojmu države.

Plebiscitarna teorija Christophera Wellmana, primjerice, smatra kako za svaku skupinu u liberalno–demokratskoj državi postoji primarno plebiscitarno moralno pravo na secesiju »[...] ako taj politički razvod ostavi [skupinu] i ostatak države u položaju da izvode potrebne političke funkcije.«²¹ Drugi je uvjet da novostvorena država ne bude po svom ustavu manje liberalna od države od koje se odcijepila.²² Wellmanova dva uvjeta pokazuju granice plebiscitarnoga argumenta. S jedne strane, secesionisti moraju postojećoj državi ostaviti dovoljno resursa, ljudstva, teritorija itd. da nastavi obnašati osnovne političke funkcije zaštite i brige za dobrobit vlastite populacije. S druge strane, novostvorena država mora biti barem jednako liberalna koliko i stara, što za zagovornike plebiscitarne teorije pretpostavlja da i sama mora dopustiti daljnje secesije od vlastitoga teritorija. Ova dva uvjeta lako dovode do nepomirljive situacije u kojoj bi se liberalnost neke države mogla ispriječiti njezinoj sposobnosti održanja funkcionalne političke zajednice. Svjesni smo da bi u praksi uvjeti za potrebne političke funkcije bile stvar velike debate te da bi secesionisti manipulirali argumentima na jedan način, a na drugi način država koja polaže pravo na dotični komad teritorija. Međutim, nećemo u ovom trenutku upućivati posebnu kritiku Wellmanovu pristupu, jer je kritika koja se ovdje namjerava iznijeti upućena primarno Harryju Beranu. No ako su Beranove restrikcije slične Wellmanovima, a u njima se mogu naći problemi, onda je moguće da i ovaj oblik teorije doživi posrednu kritiku.

3. *Plebiscitarna teorija Harryja Berana*

Beranova je polazišna točka obrane plebiscitarne teorije sljedeća: ako je pravedno smaknuti tiranina revolucijom, onda u svakom slučaju treba smatrati pravednim i pokušaj secesije jednoga tiranina. Međutim, skupina koja treba ili želi

21 C. H. Wellman, *A Theory of Secession. The Case for Political Self-Determination*, Cambridge, 2005, 1. (Naš prijevod).

22 Usp. *Isto*.

izvršiti secesiju ne mora biti obilježena nacionalnim karakterom niti bilo kojim drugim pripisanim karakterom. Dovoljno je da se ta skupina želi odvojiti. Prema njemu, »[...] bilo koja teritorijalno koncentrirana skupina potencijalni je kandidat za dopustivu secesiju.«²³ Dakako, ne mora biti riječ o odvajanju od tiranina, što samo po sebi već pretpostavlja neku vrstu korektivnoga prava, već se pretpostavlja da ako narodi u demokratskim zemljama imaju pravo na tako radikalne poteze kao što su promjene ustava i temeljnih zakona neke zemlje, onda imaju i pravo na teritorijalne promjene koje uključuje secesija, tj. pokušaj secesije. Na komadu teritorija ne mora, dakle, postojati nacionalno tijelo koje se razlikuje od drugih nacionalnih tijela na ostatku teritorija države i ne moraju postojati nedjela koja bi podlijevala korektivnomu pravu na secesiju. Isto tako, secesija u njezinoj plebiscitarnoj formi lako se može zamišljati i na manjim federalnim te lokalnim razinama, a u konačnici čak i na individualnoj razini.

Teorija može biti primijenjena na dio Sjeverne Kalifornije koji se želi odcijepiti od Kalifornije, ili na južni dio New Jerseyja koji se želi odcijepiti od New Jerseyja, ili na Staten Island koji se želi odcijepiti od grada New Yorka. *Teorijski govoreći, ova teorija može biti primijenjena na jednog pojedinca ili kućanstvo.* U načelu, nema nižih prepreka, iako bismo rekli da postoje tehničke pretpostavke koje onemogućuju secesiju na individualnoj razini.²⁴

Navedenim tehničkim poteškoćama vratit ćemo se nešto kasnije, iako smo o njima dali jake naznake pri spomenu teorije Christophera Wellmana. Pogledajmo sada točno kojim putem Beran dolazi do pitanja o secesiji:

Prema demokratskoj teoriji narod je nositelj suvereniteta. Je li ovaj suverenitet kolektivni atribut svih građana neke postojeće države ili neki od njih mogu ostvarivati svoj udio u suverenitetu tako što će se formirati u vlastitu nezavisnu državu? Vlast većine je prema navodu bitni element demokracije. No, je li vladavina većine moralno legitimna ako manjina koncentrirana na određenom dijelu teritorija ne priznaje jedinstvo te države? Prema liberalizmu, sloboda je najviše političko dobro. Implicira li to pravo na secesiju?²⁵

S položaja teorije korektivnoga prava i teorije nacionalnoga samoodređenja, odgovor je negativan. Beranov je odgovor pozitivan, i to na temelju uvjerenja da plebiscitarni pristup secesiji spada u bit demokracije kao oblika popularne vladavine većine, da većina koncentrirana na dijelu teritorija (misli se na manjinu s obzirom na cjelokupni teritorij, ali većinu na spornom komadu teritorija) ima prava na sve oblike samoodređenja, a tako i na onaj najradikalniji.

23 H. Beran, A Liberal Theory of Secession, *Political Studies* 32(1)1984, 21 — 31, 29. (Naš prijevod).

24 R. W. McGee, Secession Reconsidered, *Journal of Libertarian Studies* 11 (1) 1994, 11–33, 11. (Naš prijevod).

25 H. Beran, *nav. dj.*, 22; također u: R. W. McGee, *nav. dj.* 12. (Naš prijevod).

4. *Kritika Beranove plebiscitarne teorije*

Beranova teorija smatra plebiscit dovoljno snažnim moralnim uvjetom za odcepljenje. Ono što je u toj teoriji zanimljivo činjenica je da dopušta secesiju od liberalne države, a njezinu mogućnost izvodi iz same biti liberalne države. Kako bi se u pripravi kritike ovoga pristupa naglasila njegova radikalnost, potrebno je analizirati kriterije koje smatramo solidnim osloncem za razmišljanja o moralnoj opravdanosti secesije.

Prema prvome kriteriju (1) teorija bi morala opravdati zahtjev za oduzimanjem teritorija staroj državi. Kako se teritorijalni integritet u međunarodnome pravu shvaća vrlo ozbiljno, gotovo je nemoguće zamisliti da bi većinski glas bio dovoljan razlog, pogotovo ako se ima na umu da bi država koja bi secesijom izgubila dio teritorija (možda ekonomski važan i bogat resursima) mogla biti pravedna. Prema drugome kriteriju (2), novostvorena država morala bi biti bolja, pravednija i stabilnija od stare. Treći kriterij (3) kaže da primjena date teorije ne bi smjela dovesti do moralno neprihvatljivih posljedica.²⁶ Iako Beranova teorija raznim tehničkim restrikcijama pokušava zadovoljiti ove uvjete, vjerujemo kako po tom pitanju njegova teorija nije u skladu s liberalnim pojmom države niti s bilo kojim drugim pojmom države, izuzev libertarijanskoga.

Razlika između liberalnoga pojma države koji je ranije objašnjen i libertarijanskoga u posebnom je naglašavanju prava na privatno vlasništvo te nedodirljivosti pojedinca i njegova vlasništva od strane države ili bilo kojega drugog činitelja. Naime, libertarijanac vjeruje da uloga države smije biti samo minimalna, svodeći je na aparat za zaštitu pojedinca i njegova vlasništva od agresije. Pojedinaac koji je takvu zaštitu sposoban osigurati sâm nema potrebe za državom, tj. kao slobodni (suvereni) pojedinac sposoban je skrbiti za sebe i zaštititi svoje vlasništvo, dok niti jedna država nema pravo uplitati se u njegov privatni posjed i interese ako on ne vrši agresiju nad pojedincima koji takvu agresiju nisu inicirali agresijom prema njemu. Ukoliko odluči iz sigurnosnih ili bilo kojih drugih razloga udružiti se s drugim pojedincima radi djelotvornosti vlastitoga i njihovih privatnih pothvata, utoliko to može učiniti slobodnim odabirom ne umanjujući time vlastitu slobodu. Ukoliko odluči raskinuti iste veze, utoliko je slobodan to i učiniti, pod uvjetom da prema drugim pojedincima nema nepokrivenih dugovanja. Libertarijanizam se može identificirati s načelom »[...] da svaki pojedinac ima pravo na maksimalno jednaku empirijsku negativnu slobodu, pri čemu se empirijska negativna sloboda shvaća kao izostanak nasilnoga uplitanja drugih činiteljau njegove pokušaje da nešto ostvari.«²⁷ Minimalna država koju zastupaju libertarijanci u mnogome je bliska anarhijskomu poretku, radije negoli hijerarhijskomu kakav nalazimo u većini liberalnih država, a nedostaju joj mnoge karakteristike liberalne i drugih vrsta država, poput već navedenih: monopola nad korištenjem sile na određenom

26 Usp. A. Buchanan, *Justice...*, str. 348–349.

27 P. Vallentyne i B. van der Vossen, *Libertarianism*, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2014, pristupljeno 1. 5. 2015., Adresa: <http://plato.stanford.edu/entries/libertarianism/>. (Naš prijevod).

teritoriju; skupa političkih institucija koje donose i provode političke odluke; visoke institucionaliziranosti i složene birokracije, suverenosti; institucija poput vojske, policije, poreznog sustava, sudstva i sustava socijalne skrbi.²⁸

Vjerujemo da plebiscitarna teorija secesije može biti svedena na apsurd ukazivanjem na njezinu nekompatibilnost s liberalnim poimanjem države jer otvara mogućnost koju može dozvoliti samo minimalna libertarijanska država, a to je beskrajno cjepkanje teritorija i suvereniteta do točke u kojoj svaki pojedinac predstavlja samoga sebe kao suverenu državu.

4.1. *Argument*

Već je u navedenom citatu Roberta McGeeja rečeno kako ova teorija u načelu može biti primijenjena i na razini pojedinca ili jednog kućanstva.²⁹ Iako McGee možda time nije htio izreći više od toga da pojedinci u liberalnim društvima imaju, kolokvijalno rečeno, suvereno pravo upravljati vlastitim životima, ovdje se želi konstatirati daleko radikalnija tvrdnja od njegove.³⁰ Vjerujemo, naime, da plebiscitarna teorija moralnog prava na secesiju vodi domino–efektu, od čega se sam Beran brani, u kojem plebiscitarno pravo na secesiju vodi dekonstrukciji pojma države u krajnje nestabilnu konceptualnu tvorevinu, kojoj prijeti propadanje u hipotetsko prirodno stanje kakvo nalazimo u Hobbesovu Levijatanu.³¹

Zamislimo sljedeću situaciju. Dio stanovništva A pripadajuće države X želi se na temelju plebiscitarne odluke odcijepiti od države X, čime bi naravno oduzeli od X dio teritorija na kojem A predstavljaju koncentriranu većinu. Unilateralna secesija izvrši se na temelju uvjerenja u ispravnost plebiscitarnog pristupa i smatra se moralno legitimnom te A osnuju na tom teritoriju novu državu Y. Uskoro se na području Y pojavi nova koncentrirana skupina B sa željom da se odcijepi (iz kojega god razloga) od Y kako bi osnovali državu Z. Na temelju referendumu većina je potvrđena, a B izvrše secesiju od Y te stvore državu Z na teritoriju na kojem predstavljaju koncentriranu većinu. Ako bi se ova situacija otprtila do njezinih krajnjih posljedica, onda bi se došlo do apsurdnoga stanja u kojem bi kontinuirane secesije na temelju želje većine dovele do situacije u kojoj bi se svaki pojedinac mogao odcijepiti i predstavljati sam jednu čitavu državu, tj. pojedinac bi bio država. U bitnome, taj pojedinac, kao i svi drugi takvi pojedinci, našli bi se u prirodnome stanju.

Odmah treba napomenuti kako autori ne smatraju da je prethodno opisani *reductio* zaista praktično izvediv. Štoviše, u nastavku teksta predstavljamo Beranovu vlastitu obranu protiv ovoga »domino–efekta«. Ono u čemu se argument sastoji sljedeće je:

28 P. H. O’Neil, *Essentials of Comparative Politics...*, str. 22–23.

29 Usp. R. W. McGee, *nav. dj.*, 11.

30 Ustvari, vjerujemo kako je McGee imao sličnu ideju poput one koju ćemo ovdje iznijeti, ali ne bismo htjeli da interpretacija i plauzibilnost naše teze ovisi o čitanju McGeejeva teksta te se ograđujemo od doslovnoga tumačenja njegovih riječi.

31 T. Hobbes, *Leviathan*, Cambridge, 1994.

1. Ako je gore opisani *reductio* moguć načelno ili hipotetski, onda se ne može plauzibilno tvrditi da plebiscitarno pravo na unilateralnu secesiju proizlazi iz pojma (liberalne) države, i to bez obzira na to je li *reductio* praktično izvediv ili ne. Smatramo da je postupak dostatno opisan u gornjem tekstu.
2. Ako se pokaže da bilo koja od Beranovih tehničkih restrikcija nije uskladeni ili protuslovi svemu što sam Beran tvrdi da proizlazi iz liberalnog pojma države, onda plebiscitarna teorija dodatno gubi na plauzibilnosti.

4.2. *Protuargumenti i moguća obrana plebiscitarne teorije*

Dakako, predstavnici plebiscitarne teorije usprotivili bi se ovakvom svodenju na apsurd. Neki od njihovih protuargumenata sasvim su očiti, a nalazimo ih u samog Berana. Pokušat ćemo pokazati kako je, s jedne strane, čisto tehnički karakter ovih protuargumenata nedovoljan da pobije temeljnu točku argumenta prema kojoj je plebiscitarni pristup protivan liberalnomu pojmu države, a s druge strane, kako su neki od navedenih protuargumenata krajnje arbitrarni ili čak protuslovni plebiscitarnomu pristupu.

Način na koji Beran, a čini se i drugi predstavnici plebiscitarne teorije, pokušavaju svoj pristup učiniti plauzibilnijim tvrdnja je da i plebiscitarni pristup ima jasne restrikcije te kako nije moguće da se svaka teritorijalno koncentrirana skupina odcijepi i formira vlastitu državu. Na taj način bilo bi moguće istovremeno zastupati plebiscitarnu teoriju i podržavati relativnu stabilnost država te čitavoga međunarodnog sustava. Prema Beranu,³² secesija bi trebala biti zabranjena ako je skupina koja se želi odcijepiti:

1. premalena da preuzme temeljne odgovornosti jedne neovisne države;
2. nije spremna dopustiti podgrupama da se odcijepi, iako bi takva secesija bila moralno i praktično moguća;
3. teži izrabljivanju ili opresiji neke podskupine koja se ne može zauzvrat odcijepiti zbog teritorijalne raštrkanosti ili drugih razloga;
4. obitava u području koje je potpuno okruženo granicama postojeće države;
5. obitava na području koje je kulturno, ekonomski ili vojno bitno za interese postojeće države;
6. obitava na području koje ima neproporcionalno visok postotak gospodarskih resursa postojeće države.

Ako se ovi uvjeti uzmu u obzir, onda plebiscitarna teorija poprima naizgled ozbiljnije obličje te se naš pokušaj svodenja na apsurd čini suvišnim, s obzirom na to da je spomenuti »domin–efekt« tehnički spriječen već prvim uvjetom (1) koji Beran navodi. No, kao što smo već insinuirali, prepreke našem argumentu tehničke su naravi. Iako je gotovo nemoguće zamisliti da bi se scenarij koji smo opisali u argumentu zaista mogao dogoditi, ipak govori nešto bitno o karakteru plebiscitarne teorije. Pogledajmo kako se svaka od gore navedenih šest točaka

32 Usp. H. Beran, *nav. dj.*, 30–31.

odnosi na naš argument. S obzirom na to da je prvi od uvjeta temeljan, poći ćemo obrnutim redoslijedom kako bi se onomu najvažnijem na kraju posvetila pozornost.

(6) *Secesija bi trebala biti zabranjena ako skupina koja se želi odcijepiti obitava na području koje ima disproportionalno visok postotak gospodarskih resursa postojeće države.* Ova restrikcija svakako je bitna i teško bi se pristalo na secesiju jednoga dijela stanovništva na ogromnu štetu drugoga dijela. Ovaj uvjet ne smije se shvatiti univerzalno i apsolutno te on ne može biti jak razlog za negiranje secesije u okvirima teorije koja generalno promovira secesionizam plebiscitarnoga tipa. Naime, ako je demokratsko pravo odluke najviša vrijednost koja se u plebiscitarnoj teoriji potiče, onda ova restrikcija može služiti kao odgoda secesije nakon što je referendumski odlučeno da je secesija željeni politički put regije, a secesija se može dogoditi kada ostatak države pronade način drukčijega usmjerenja svoje ekonomije. Gospodarski razlozi mogu predstavljati samo privremene restrikcije, ali ne i trajne.

(5) *Secesija bi trebala biti zabranjena ako skupina koja se želi odcijepiti obitava na području koje je kulturno, ekonomski ili vojno bitno za vitalne interese postojeće države.* Načelno, isti protuargument koji je pružen 6. restrikciji vrijedi i u ovome slučaju. Što se tiče ekonomskih interesa, ne mora se ništa dodavati. Po pitanju vojnih interesa postojeće države, može se također reći da su oni krajnje promjenjivi i nestalni te ne predstavljaju neko apsolutno mjerilo. Kulturne interese treba odbaciti kao moguću restrikciju unutar plebiscitarne teorije, s obzirom na njezino naglašavanje plebiscitarnoga prava nauštrb nacionalnoga prava na secesiju, pri čemu su same kulture najčešće etničke i nacionalne tvorevine. Iz ovoga se vidi da 5. restrikcija može također služiti kao mjerilo odgode secesije, ali ne i kao sredstvo njezina zaustavljanja. Utoliko se čini krajnje arbitrarnom.³³

(4) *Secesija bi trebala biti zabranjena ako skupina koja se želi odcijepiti obitava u području koje je potpuno okruženo granicama postojeće države.* Ova restrikcija čini se krajnje arbitrarnom, što bi trebalo biti jasno iz primjera država koje već postoje kao zasebne političko–teritorijalne cjeline okružene na svojim granicama samo jednom državom. To su, primjerice, San Marino i Vatikan koji dijele granicu samo s Italijom.

(3) *Secesija bi trebala biti zabranjena ako skupina koja se želi odcijepiti teži izrabljivanju ili opresiji neke podskupine koja se ne može zauzvrat odcijepiti zbog teritorijalne raštrkanosti ili drugih razloga.* Ova restrikcija podsjeća na Wellmanov

33 Kritici ovog uvjeta moglo bi se pristupiti drukčije i reći kako je nemoguće zamisliti da bilo koji dio teritorija neke države ne spada u vitalne interese te države. Teritorij i njegova cjelovitost mogli bi se proglasiti upravo temeljnim interesom; čak i ukoliko neki komad tog teritorija nije nezaobilazan u obrani sigurnosnih i/ili gospodarskih interesa neke države, on to svakako može postati u budućnosti.

zahtjev da novostvorena država ne smije biti manje liberalna od države od koje se odcjepljuje. Restrikcija je sasvim sigurno razumna i služi zaštiti ljudskih prava. Međutim, ne vidi se stvarna materijalna vrijednost Beranove restrikcije. Pitanje koje se moramo postaviti glasi: s kojim razlogom bi skupina koja teži secesiji željela izrabljivati i nametati se nekoj podskupini? Ako se želi insistirati na nekoj vrsti etničke ili nacionalne opresije, onda je vjerojatno da će i teorija secesije biti nacionalistička, a ne plebiscitarna, no to još uvijek nije dovoljan razlog za odbacivanje ove restrikcije. Ipak, restrikcija ostaje krajnje možebitna zbog tog što su situacije manjina, skupina i podskupina krajnje promjenjive, dok se demokratski principi na kojima plebiscitarni pristup leži smatraju nečim stalnijim.

(2) Secesija bi trebala biti zabranjena ako skupina koja se želi odcijepiti nije spremna dozvoliti podgrupama da se odcijepe, iako bi takva secesija bila moralno i praktično moguća. Problem je kod ovoga uvjeta što se oslanja na sve ostale uvjete kako bi uopće imao smisla. Naime, tvrdi kako država koja je stvorena odcjepljenjem na temelju plebiscita mora i sama dozvoliti daljnja odcjepljenja (što odgovara našoj kritici), no samo kada su ispunjeni ostali moralni i praktični uvjeti koje sam Beran navodi. Utoliko se oslanja na uvjete koji sami nisu dovoljno utemeljeni.

(1) Secesija bi trebala biti zabranjena ako je skupina koja se želi odcijepiti premlena da preuzme temeljne odgovornosti jedne neovisne države. Konačno, dolazimo do najmanje arbitrarne i najvažnije restrikcije secesije unutar plebiscitarne teorije. Također, čini se kako upravo ova restrikcija čini našu kritiku izlišnom. Naime, ako postoji jasno formulirano načelo prema kojem je spriječen neograničen broj secesija te domino efekt i apsurd kojih do kojeg bi to dovelo, onda je jasno da je plebiscitarna teorija imuna na takve kritike i u skladu s liberalnim pojmom države (s obzirom na to da i najliberalniju državu čuva od raspada u situacijama koje bi za to bile nepovoljne). Međutim, vjerujemo kako tehničke restrikcije ove vrste ne rješavaju načelni problem plebiscitarne teorije u njenom odnosu na pojam (liberalne) države. Naime, ova teorija želi tvrditi kako pravo na unilateralnu plebiscitarnu secesiju spada na samu bit liberalne države. No ako je od domino–efekta i svodenja na apsurd mogu spasiti samo tehničke restrikcije, a ne sama bit njezine ideje da se bez obzira na nacionalne ili korektivne elemente može postići moralno opravdanje prava na secesiju, onda se ne može tvrditi kako se ova teorija izvodi iz bitnoga sadržaja liberalne države ili liberalnoga društva. S druge strane, ako pravo na secesiju proizlazi iz liberalnoga poimanja države, može se tvrditi kako to poimanje protuslovi samomu sebi jer liberalna država mora, s jedne strane, dozvoliti secesiju i mora, s druge strane, održati stabilnost vlastitih političkih ustanova kako bi mogla jamčiti sigurnost i dobrobit svojih građana. Stoga se javlja nepremostivi jaz između osiguranja sloboda pojedinaca i održanja države koja je sposobna brinuti o njihovoj sigurnosti i dobrobiti. Koja se god od njih negira, ujedno se negira i temelj liberalnoga poimanja države.

Ukratko, opravdana sumnja u plauzibilnost bilo koje od Beranovih šest restrikcija negativno se odražava na plauzibilnost čitavog pristupa. Važnija je, međutim, prva točka argumenta. Ako je opisani *reductio* hipotetski moguć, ako ne i u praksi, pokazano je da plebiscitarna teorija ne proizlazi iz liberalnoga pojma države. U najboljem slučaju, zastupnici ove teorije (uključujući i Christophera Welmanna) mogu se pozvati na drukčije, libertarijansko poimanje države.³⁴ Izravnu vezu između plebiscitarne teorije secesije i libertarijanskoga poimanja države nudi jedan od najaktivnijih američkih libertarijanskih autora, Walter Block:³⁵

Koliko bi daleko trebala ići secesija za jednog libertarijanca? To je kao da pitamo: Koji je optimalan broj država u svijetu. Temeljni odgovor je, jedna za svaku osobu, ili 6 milijardi različitih država. U pravednom društvu, svi smo suvereni pojedinci. [...] kad god se manjina želi odcijepiti od većine, treba im to dozvoliti. [...] Nadalje, voljno odvajanje dio je slobode udruživanja. Mjera u kojoj osobi nije dozvoljeno udruživati se s drugima po vlastitom odabiru je mjera u kojoj nije slobodan već rob. Ovo načelo nema logičnu, koherentnu ili etičku točku zaustavljanja (osim, dakako, libertarijanskog cilja jedne osobe po državi).

Zaključak

Zaključno se možemo pitati: konstituira li demokratsko pravo izbora koje građani kao pojedinci u demokratskim i liberalnim državama posjeduju pravo na unilateralnu secesiju? Ili, kao što je sam Beran pitao: »Je li ovaj suverenitet kolektivni atribut svih građana neke postojeće države ili neki od njih mogu ostvarivati svoj udio u suverenitetu tako što će se formirati u vlastitu nezavisnu državu?«³⁶ Čini se kako Beran svoj glas daje drugomu dijelu ovdje navedene disjunkcije. Autori ovoga teksta smatraju kako veću važnost treba dati prvomu dijelu. Kolektivni suverenitet koji građani neke države nose ozbiljna je stvar, a iako je sam pojam kolektivnoga suvereniteta visoko racionaliziran konstrukt, on je dio političke svakodnevnice te je njegovo destabiliziranje ujedno destabiliziranje međunarodnoga političkog poretka, s potencijalno štetnim posljedicama. Budući da je krajnje teško dokazati da liberalno ili demokratsko pravo na secesiju proizlazi ili je implicitno sadržano u liberalno–demokratskim pravima pojedinaca, a libertarijanski zaključak do kojega to dovodi može se spriječiti jedino tehničkim restrikcijama, razumno je pretpostaviti kako su za stjecanje prava na secesiju potrebni dodatni razlozi, poput očuvanja nacionalnog identiteta ili, u najboljem slučaju, razlozi ispravljanja teških nedjela, kršenja temeljnih ljudskih prava, međunarodnih ugovora i unutardržavnih ugovora o autonomiji. Plebiscit je, dakako, potreban, ali kao dodatak nacionalnim ili korektivnim uvjetima, a ne kao samostalno dostatan moralni uvjet za secesiju. U konačnici, stvarni odgo-

34 Usp. R. Nozick, *Anarchy, State, and Utopia*, New York, 1974.

35 W. Block, *Toward a Libertarian Society*, Auburn AL, 2014, 39. (Naš prijevod).

36 H. Beran, *nav. dj.*, 22. (Naš prijevod).

vor na ova pitanja leži u odgovoru na Beranovo pitanje: je li suverenitet liberalno–demokratske države djeljiv ili nije? Ako jest, onda je liberalno–demokratski pojam države nestabilan. Ako nije, onda je svaki pokušaj secesije teška povreda toga suvereniteta, a za takvo što potrebni su jaki dodatni razlozi, bilo nacionalnoga bilo korektivnoga karaktera. Kao konačnu primjedbu, trebalo bi reći kako državni suverenitet nije nedodirljiva svetinja niti je međunarodni sustav temeljen na suverenitetu država jedini moguć (niti nužno najbolji), ali plebiscitarna se teorija oslanja na upravo taj sustav. No umjesto da iz njega logično proizlazi, ona mu se snažno protivi.

A Critique of the Plebiscitary Theory of Secession

Damir Mladić, Stipe Buzar***

Summary

In this article the authors present a critique of the plebiscitary theory of secession. Despite contemporary arguments claiming that the plebiscitary theory of secession is compatible with the liberal concept of the state, the authors maintain that this very theory has led to an absurd situation. They contend that its consistent implementation leads to a negation of the role of the state in its conservative, but also in its liberal interpretation. In so far as the plebiscitary theory of secession encompasses a negation of the very concept of the state, we may see it as being congenial to the libertarian rather than the liberal theory of the state.

Key words: state, secession, self–determination, natural state, corrective law, primary law, liberal/plebiscitary theory

* Assistant Professor Damir Mladić, Ph.D., DIU LIBERTAS International University. Address: Trg J. F. Kennedyja 6b, 10000 Zagreb; The Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb, Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E–mail: dmladic@libertas.hr

** Stipe Buzar, Ph.D., DIU LIBERTAS International University. Address: Trg J. F. Kennedyja 6b, 10000 Zagreb; The Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb, Jordanovac 110, 10000 Zagreb. E–mail: sbuzar@libertas.hr